

Björkrastrar. Foto: Beatrice Sundberg

Stockholms Natur

PROGRAMBLADET FEBRUARI – SEPTEMBER 2016

STOCKHOLMS OCH SÖDERORTS NATURSKYDDSFÖRENINGAR

Full fart framåt krävs i miljöpolitiken

Det globala klimatavtalet som slöts i Paris förra året var en milstolpe och gav en glasklar signal över världen om att nu måste alla länder ställa om ännu snabbare till ett fossilfritt samhälle. Överhuvudtaget måste miljöpolitiken nu högre upp på dagordningen. Satta mål måste följas av högre tempo i miljöarbetet. Naturvårdsverkets bedömning är att Sverige endast når ett av de 16 nationella miljömålen till år 2020, nämligen "skyddande ozonskikt". En grundläggande orsak är att miljö väger för lätt i avvägningar mot andra intressen, enligt Naturvårdsverket.

Miljötillståndet i Stockholm redovisas på webben i Miljöbarometern* och den anger om tillståndet förbättras, försämras eller inte förändras. Vi anser dock att det behövs en ny sammanställning för om miljömålen har uppnåtts eller inte i Stockholm, liksom miljömålsportalen för de nationella miljömålen.

Stockholms stad ska under våren ta fram ett nytt miljöprogram för perioden 2016-2019. Vi vill att Stockholms stads miljömål ska vara riktigt högt ställda i det nya miljöprogrammet. När det gäller natur och biologisk mångfald ser vi dock till vår stora förvåning att förslaget är urvattnat och vagt jämfört med tidigare. Vi hade trott att med det rödgrönrosa styret i stadshuset skulle miljöarbetet verkligen skärpas upp inom alla områden.

Målen bör vara tydliga, skarpa och möjliga att följa upp. För att nå de utsatta målen bör Miljöförvaltningen ges optimala förutsättningar för att följa upp uppsatta delmål samt ha resurser att utöka miljö- och naturövervakning där det behövs. Miljömålen bör väga mycket tungt när vägval görs i kommunens planering. Ytterligare planer på fullkomligt omoderna motorvägsprojekt såsom Östlig förbindelse (före detta Österleden) bör avbrytas snarast.

Foto: Monica Attebrant

Under 2015 genomförde Stockholms och Söderorts Naturskyddsföreningar minst 52 publika arrangemang. Till det kommer åtskilliga insatser som våra styrelser och arbetsgrupper genomförde, bland annat Miljövänliga veckan, träffar med politiker och intervjuer i media. Summan av alla insatser som vi gör lokalt i Naturskyddsföreningarna inom Stockholms stad under ett år utgör ett viktigt bidrag att folkbildna i miljöfrågan och visa på vad som är viktigt för att nå ett bättre miljö- och klimatarbete i kommunen.

Under 2016 kommer vi fortsätta att agera för en bättre miljö i Stockholm med lika stort engagemang! Vi är redo för ett nytt spännande år som tar nya kliv för en bättre miljö.

Hoppas du som läser detta känner en spirande glädje i att vara en del av Naturskyddsföreningen. Välkommen att kontakta oss om du har idéer eller vill bli aktiv i föreningen.

Beatrice Sundberg
Ordförande i Stockholms Naturskyddsförening
Staffan Winter
Ordförande i Söderorts Naturskyddsförening

*Stockholms Miljöbarometer finns främst digitalt via www.miljobarometern.stockholm.se, men kan också fås genom att beställa rapporten "Miljön i Stockholm 2015 – tillstånd och utveckling" från Miljöförvaltningen.

Anslagstavlan

NYHETSBRIVET

Prenumerera på Stockholms Naturskyddsförenings nyhetsbrev! Varje månad får du aktuell information om kommande evenemang, exploateringshot, inbjudningar till kretssträffar och mycket mer. Vid frågor kontakta sthlm.krets@naturskyddsforeningen.se.

Börja prenumerera på nyhetsbrevet genom att gå in på: www.stockholm.naturskyddsforeningen.se

VILL DU ENGAGERA DIG FÖR MILJÖN?

Vi söker personer till våra styrelser som vill vara med och påverka miljön i Stockholm. Du behöver inte vara natur- eller miljöexpert, utan vi ser lika gärna att du har erfarenhet av till exempel media eller ekonomi. Kontakta sthlm.krets@naturskyddsforeningen.se eller Monica Attebrant, monica.attebrant@naturskyddsforeningen.se.

VOLONTÄR FÖR EN DAG!

Vill du göra något för miljön utan att knyta dig till någon särskild grupp eller nätverk? Då kan du anmäla dig som miljövolontär och få erbjudanden om att delta i enskilda natur- och miljöevent. Det kan handla om att dela ut informationsblad, rodla prylar eller stå värd för en utställning. Du bestämmer hur många event du vill delta i och vad du vill göra. Kontakta sthlm.krets@naturskyddsforeningen.se eller Michael Eriksson, randlelse@gmail.com.

VÅRA KRETSAR

Stockholms Naturskyddsförening och Söderorts Naturskyddsförening är lokala kretsar inom Naturskyddsföreningen. Tillsammans är vi drygt 25 200 medlemmar. Geografiskt omfattar Söderortskretsens stadsdelarna Skarpnäck, Enskede-Årsta, Farsta och Vantör. Medlemmar från övriga stadsdelar i Stockholm tillhör Stockholmskretsens.

STOCKHOLMSKRETSENS STYRELSE

Beatrice Sundberg, ordförande, 073-719 91 33; Anders Tranberg, vice ordförande och grönområdesfrågor, 073-724 63 07; Emelie Lerge, kassör; Elisabeth Edsjö, vice kassör; Peder Berentsen, sekreterare; Lovisa Ahlsten, kemikaliefrågor; Katarina Tagesson, kommunikationsansvarig; Pia Isaksson, trafikfrågor; Lisa Häggstam, koordinator för arbetsgrupperna; Angela Arokianathan, klimatfrågor. www.stockholm.naturskyddsforeningen.se

SÖDERORTSKRETSENS STYRELSE

Staffan Winter, ordförande, 070-516 1234; Einar Engström, vice ordförande, 08-428 645 95; Lasse Lidgren, sekreterare, 070-278 08 16; Agnes Simon, kassör, 070-747 39 10; Monica Attebrant, ledamot 08-94 13 04; Michael Eriksson, ledamot, 070-992 25 73; Malin Norderman, ledamot, 076-221 45 70. www.soderort.naturskyddsforeningen.se

Med hållbarhet på köpet...

Årets bok från Naturskyddsföreningen heter "Ägodela" med underrubriken "Köp mindre - få tillgång till mer". Det är en viktig bok. Viktig på det sättet att den tar upp något som håller på att hända i samhället och som påverkar hur vi ser på ägande, konsumtion och även på relationen mellan oss människor. Det som händer är bra – för miljön, för ekonomin och för oss själva. Det handlar i grunden om ett annat förhållningssätt till ägande. Vi går från att äga och behålla själva till att låna ut, dela eller äga tillsammans, men även att återanvända istället för att slänga. Det här är inget nytt. Så har människor levt i tusentals år, före det individcenterade konsumtionssamhällets intåg. Vi har dessvärre de senaste decennierna vant oss vid en allt annat än hållbar livsstil baserad på köp-slit-släng. Nu håller detta på att ändras – och inte som ett resultat av politiska beslut utan helt naturligt via förändrade värderingar! Dessa nygamla värderingar, att dela i stället för att äga, brukar gå under benämningen *delningsekonomi*. Ägodelandet, som alltså växer fram ur ett naturligt behov av att dela med sig på olika sätt, är samtidigt en del av ett större sammanhang; *den cirkulära ekonomin*.

Slit utan släng – den cirkulära ekonomin

Dagens samhällsekonomi brukar beskrivas som en *linjär ekonomi* där råvaror utvinns, förädlas till produkter som sedan säljs och används varefter de slängs bort. Skräpekonomin är ett annat ord för den tid vi lever i nu, och med skenbart oändliga resurser kan denna ekonomi hållas igång. Ett tydligt exempel på konsumtionssamhällets baksida är det faktum att 98 % av alla råvaror som används i tillverkningsindustrin har blivit avfall inom ett halvår. Just detta avfall är symtomatiskt och ett tecken på att den västerländska samhällsekonomi faktiskt är felkonstruerad. Samhället kräver enorma mängder råvaror och genererar enorma mängder avfall. Att det årligen globalt tillverkas och slängs nästan 1 000 miljarder plastpåsar är inget annat än ett ofattbart slöseri.

Men det arbetas på modeller på hur ett samhälle kan tänkas fungera där allt återvinns. Ett sådant samhälle baseras på cirkulär ekonomi där man återför såväl uttjänta produkter som tekniskt avfall tillbaka till industrin. I detta synsätt ingår också ett biologiskt kretslopp i full samklang med naturen. Det enda som tillförs utifrån är förnybar energi samt minimala mängder "nya" råvaror. Istället för att sälja sina produkter kommer företagen enligt dessa modeller att hyra ut dem, och ansvara för dem, för att sedan plocka tillbaka produkterna när det behövs service, uppgraderingar eller "omtillverkning". Man äger alltså inte golvlampan. Man hyr den av ett lampföretag och betalar för tillgången till lampan. Ett kretsloppstänkande av den typ cirkulär ekonomi innebär är en förutsättning för ett samhälle som är evigt ekologiskt hållbart.

Sannolikt dröjer det dock innan vi har ett fullt fungerande sådant samhälle. Nuvarande marknadskrafter verkar i den befintliga ekonomin och måste "programmeras om" för att hitta motsvarande (eller bättre) intjäningsmöjligheter i den cirkulära ekonomin. Skiftet äger helt enkelt rum när den cirkulära ekonomin är mer lönsam än den nuvarande linjära. Just detta börjar man nu från politiskt håll ta fasta på och stödja i olika former. I december 2015 sjösatte EU-kommisionen "Circular Economy Package" för att bland annat skapa förutsättningar för samhälle och företag att verka inom en cirkulär ekonomi. I paketet ingår direkta och indirekta styrmedel i form av handlingsplaner för att minska matavfall, regelverk för återvunna råvaror, riktlinjer för produktutformning för att förlänga hållbarheten och underlätta reparation, för att ta några exempel. Men som det beskrevs inledningsvis skapas redan idag "spontant" en ekonomi i samma anda, som passar som hand i handske i det cirkulära synsättet, nämligen delningsekonomi.

Dela är det nya äga

Ett av problemen med vår nuvarande samhällsekonomi är överflödet av produkter. Detta överflöd är i själva verket en biprodukt av konsumtionssamhället där företags intjäning baseras på försäljning ihop med människors vilja att äga produkter, som en följd av praktiska behov men även social status. Problemet belyses bäst med en av våra käraste ägodelar – bilen. Det krävs ofattbara mängder resurser att tillverka en bil, både i form av material och energi. Den kostar oss även en rejäl hög med pengar – både att köpa och att äga. Ändå står de drygt 1 miljard personbilarna som idag är i bruk i världen parkerade och oanvända 95 % av tiden. Det kan man ju tycka är bra. En rullande bil skitar ju ned och korkar igen. Absolut. Men det är inte det saken gäller; Tillverkningen av en bil kräver lika mycket energi som tre års energiförbrukning i en normalstor villa, för att inte tala om alla råvaror. Ett annat klassiskt exempel är symaskinen. Hur stor del av tiden står den oanvänd i garderoben? Samma sak där – den krävde naturresurser att tillverka, pengar till att köpa, och nu står den där.

Vi gör alla en liten miljögörning när vi väljer att sälja en överflödig golvlampa på Blocket i stället för att köra den till tippen. Men det gäller ju bara produkter som vi inte har användning för längre. Symaskinen vill vi ju ha kvar, men den står ändå mest och samlar damm. En av kärnidéerna i delningsekonomin är att "ledig kapacitet" utnyttjas smartare. Du äger fortfarande symaskinen men du hyr eller lånar ut den till någon som tillfälligt behöver en – någon som inte har en egen.

Genom att utnyttja de produkter vi har på ett bättre sätt kommer det inte finnas samma behov av att tillverka helt nya. Det gäller allt från att köpa begagnade kläder, att dela på en gräsklippare, att delta i en bilpool eller samåka. Annet som förlänger produkters livslängd är att laga sådant

Foto: Petter Cohen

Lånegarobern fungerar som ett bibliotek, där man kan låna kläder i stället för böcker.

vi tidigare slängde. Målet, eller konsekvensen, är ett minskat behov av fabriksnya varor och en minskad produktion av skräp.

Inom Naturskyddsföreningen har vi sedan länge sett styrkan och potentialen i det kollaborativa tänkandet. Det skapar en möjlighet att äntligen rätta munnen efter matsäcken, närproducerat istället för därproducerat, utan att ge avkall på livskvalitet – snarare tvärtom. På det positivaste av sätt växlar vi över från att låna av framtiden där vi inte kan betala tillbaka, till att vara smarta konsumenterna och delaktiga medmänniskor. Att dela på våra gemensamma resurser och det som vi borde äga tillsammans. Att ägodela!

Årets bok, "Ägodela", beskriver och exemplifierar delningsekonomin, och är därför mycket angelägen.

Den 7 mars anordnas en föreläsning där boken presenteras och där du får möjlighet att ställa frågor. Mer information hittar du bland programpunkterna.

Staffan Winter

Ordförande i Söderorts Naturskyddsförening

Vårens och sommarens program

Vi vill gärna att du anmäler dig till våra arrangemang eftersom det underlättar planeringen. Har du missat sista anmälningssdag går det oftast bra att efteranmäla, eller chansa och bara komma. Obs! Oförutsedda programändringar kan förekomma. Se våra webbplatser för aktuell information.

Aktiviteterna anordnas i samarbete med Studieförbundet.

FEBRUARI

● MAJROSKOGEN - VEDBRASA & VÅRVINTER

21 FEBRUARI, SÖNDAG, KL. 10.00–13.00

Anders Tranberg guidar oss runt i denna gammelskog som har riktigt höga natur- och rekreationsvärden. I Majroskogen har flera så kallade nyckelbiotoper utsetts. Vi kikar på djurlivet, inte minst fåglar den här tiden på året. Vi avslutar med en värmande björkvedbrasa. Ta med fika och något att grilla!

➔ Samling: Svedmyra T-bana.

Info: Anders Tranberg, 073-724 63 07, anders.tranberg@naturskyddsforeningen.se.

Avgift: Medlem 40 kr, övriga 60 kr.

Snödroppar. Foto: Andrea Thiger

● FILMVISNING: "FOR COD'S SAKE"

24 FEBRUARI, ONSDAG, KL. 18.30–20.00

Kemikaliegruppen bjuder in till en efterfrågad visning av den prisbelönta filmen "For Cod's Sake" - om vad som händer i och runt Östersjön, och hur samtliga länder med kust till Östersjön påverkar. Efteråt diskuterar vi filmen med de som vill stanna kvar. Alla är hjärtligt välkomna!

➔ Samling: Rikskansliet, Åsögatan 115, 2 tr.

Info och anmälan: Senast 22 februari till Anky Enskog, kemikaliegruppen@gmail.com.

MARS

● ÅRETS BOK: ÄGODELA

7 MARS, MÅNDAG, KL. 18.00–20.00

Att vårt nuvarande slit och slängsamarbete är ohållbart i längden är nog de flesta överens om. Samtidigt är det svårt att bryta invanda beteendemonster och etablerade samhällsstrukturer. En väg framåt är den så kallade "delningsekonomi" som innebär att produkter används smartare genom att flera människor samsas om färre produkter. Det finns mycket att fundera över rörande detta nygamla förhållningssätt till ägande och delande. Maria Adervall Berglund, huvudredaktör för årets

bok "Ågodela", berättar om boken och vad den nya delandeekonomin innebär i vardagen.

➤ Samling: Rikskansliet, Åsögatan 115, 2 tr.
Info och anmälan: Senast 3 mars till staffan.winter@hotmail.com, 070-516 12 34.

● KEMIKALIER I KOSMETIKA & HYGIENPRODUKTER, DEL 1

8 MARS, TISDAG, KL. 18.30-20.00

Sara Nomberg, huvudlärare i ekologisk hudvård vid Axelsons Gymnastiska institut samt medlem i Naturskyddsföreningens kemikalienätverk, berättar vid två tillfällen om kemikalier i vår vardag med inriktning på kosmetika och hygienprodukter. Denna första föreläsning är mer generell med temat: Vilka ingredienser är värstingarna och hur kan de påverka oss? Efter föreläsningen finns utrymme att ställa frågor.

➤ Samling: Rikskansliet, Åsögatan 115, 2 tr.
Info och anmälan: Senast 6 mars till Anky Enskog, kemikaliegruppen@gmail.com.

● ÅRSMÖTE: STOCKHOLMSKRETSEN

15 MARS, TISDAG, KL. 18.00-21.00

Välkommen till Stockholmskretsens årsmöte. Vi väljer en ny styrelse och går igenom föregående års verksamhet. Vi bjuder på lättare förtäring.

Henrik Ekman kommer till oss och

Henrik Ekman. Foto: Anita Kratz

visar genom egentagna foton vilket fantastiskt växt- och djurliv vi har i Stockholm. Henrik är ansvarig för SVT:s program Världens natur och berättaren i filmerna som visas där. Han har också bland annat skrivit böckerna "Ekoparken", med Gunnar Brusewitz, "Vargen: den jagade jägaren" och "Utsikt från ett torp".

➤ Samling: Rikskansliet, Åsögatan 115, 2 tr.
Anmälan: Senast 10 mars till Elisabeth Edsjö, elisabeth.edsjobostadslaget.se. Ange om du vill ha specialkost.

● ÅRSMÖTE: SÖDERORTSKRETSEN FÖRELÄSNING: URBAN ODLING

16 MARS, ONSDAG, KL. 18.00-21.00

Är du nyfiken på föreningsarbete och vill engagera dig för miljön? Varmt välkommen till Söderortskretsens årsmöte! Vi väljer ny styrelse och går

igenom förra årets verksamhet och blickar framåt. Till årsmötet bjuder vi på te/kaffe med smörgås. Efter mötet föreläser Björn Oliviusson, doktorand på KTH, om det senaste gällande urban odling.

➤ Samling: Rikskansliet, Åsögatan 115, 2 tr.
Info och anmälan: Senast 11 mars till staffan.winter@hotmail.com, 070-516 12 34.
Avgift föredrag: lcke medlem 70 kr.

● KEMIKALIER I KOSMETIKA & HYGIENPRODUKTER, DEL 2

23 MARS, ONSDAG, KL. 18.30-20.00

Sara Nomberg, huvudlärare i ekologisk hudvård vid Axelsons Gymnastiska institut samt medlem i Naturskyddsföreningens kemikalienätverk, berättar i sin andra föreläsning om kemikalier i hudrengöringsprodukter. Efteråt finns utrymme för diskussion och frågor.

➤ Samling: Rikskansliet, Åsögatan 115, 2 tr.
Info och anmälan: Senast 21 mars, till Anky Enskog, kemikaliegruppen@gmail.com.

APRIL

● FÖRELÄSNING: BARN I KEMIKALIEDJUNGELN

5 APRIL, TISDAG, KL. 18.30-20.00

Favorit i repris! Madeleine Limé, grundare av EkoLeko, ger dig kunskaper och verktyg för att du ska kunna minimera påverkan av ohälsosamma

kemikalier på dig och din familj. Ni-
vån på föreläsningen är grundläggande
men det finns utrymme för mer
djupgående frågor och diskussion.

➤ **Samling:** Rikskansliet, Åsögatan
115, 2 tr.
Info och anmälan: Senast 3 april till
Anky Enskog, kemikaliegruppen@
gmail.com.

● KLÄDBYTARDAGEN

16 APRIL, LÖRDAG, CA KL. 12.00–16.00

Uppdatera vårgarderoben på ett
miljösmart och roligt sätt! Du får
lämna in max fem plagg och byta till
dig lika många.

➤ **Info:** Tid och plats se: www.stockholm.naturskyddsforeningen.se
eller kontakta: hmvgruppen@gmail.com.

● MÖT VÅREN I SKURUPARKEN

17 APRIL, SÖNDAG, KL. 11.00–14.00

Följ med på en vandring i Skuruparken när blåsipporna blommar. Guidar gör Gunilla Ingmar från Skuruparkens vänner. Vi tittar tillsammans på hur långt våren kommit i parken och ni får höra om den långa kampen för ett naturreservat som ännu inte är slut. Ta med matsäck. Samarrangemang med Naturskyddsföreningen i Nacka.

➤ **Samling:** Skurustugan. Ta buss 409, 413, 414, 422, 471 från Slussen, avstigning Skurustugan.
Info: Gunilla Ingmar, 08-716 98 75.

● UPPLEV STOCKHOLM FRÅN SADELN

17 APRIL, SÖNDAG, KL. 11.00–14.00

Hur ser det ut just nu längs cykelbanorna i Stockholm? Vi provar att cykla en sträcka och tittar på framkomlighet och cykelupplevelse. Vi cyklar

en kortare sträcka från Älvsjö in till Stockholms city. Ta med fika!

➤ **Samling:** Utanför Älvsjö station på torget vid Coop.
Info: Anders Tranberg, 073-724 63 07, anders.tranberg@naturskyddsforeningen.se.

● VÅRFAGNING PÅ EKUDDEN

23 APRIL, LÖRDAG, KL. 10.00–CA 15.00

Vi räfsar bort fjolårets löv, kvistar och gräs från ängarna vid Ekudden så att inte ängsväxterna kvävs och för att underlätta slåttern. Mellan arbetspassen njuter vi av vårbloomor, fågelsång och fika. Ta med matsäck och arbetslust! Vi står för redskapen.

➤ **Samling:** Flatens naturreservat, ängen på Ekudden vid Flatens norra strand, intill Listuddens gård.

TIPS!

KOM OCH FIRA TRE NYA NATURRESERVAT MED OSS!

Under våren hålls förhoppningsvis invigningar av tre nya naturreservat! Vi kommer närvara på invigningarna av naturreservaten Älvsjöskogen, Årstaskogen-Årsta holmar och Kyrkhamn. Information om eventuella guidningar i dessa naturreservat kommer att annonseras i vårt nyhetsbrev, på hemsidan och på Facebook.

Håll utkik!

Klädbytardag. Foto: Ulrica Zwenger

Cirka 2 km söder om tunnelbanestation Skarpnäck.

Info: Lasse Lidgren, lasse.lidgren@pp.ephone.se, 070-278 08 16.

● UPPTÄCK JORDBROS FANTASTISKA NATUR!

24 APRIL, SÖNDAG, KL. 10:00–14:30

Jordbros varierande natur är särskilt vacker vid den här årstiden. Tillsammans med naturguiden Anders Tranberg följer vi Kvarnbäckens slingrande väg ut i ett varierat natur- och kulturlandskap. Vårpraktiken är påtaglig med haven av vitsippor längs stigarna och vi hoppas få uppleva djurliv och en rik fågelkör. Guidningen avrundas med en höjdpunkt, Nordens största gravfält! Ta med fika för två pauser. Samarrangemang med Haninge Naturskyddsförening.

➤ Samling: Jordbro station, södra uppgången utanför utgången mot centrum.

Info: Anders Tranberg, anders.tranberg@naturskyddsforeningen.se, 073-724 63 07.

MAJ

● GÖR ETT INSEKSHOTELL

3 MAJ, TISDAG, KL. 18.00–21.00

Vill du hjälpa bin, humlor och andra insekter att hitta bostad och bidra till biologisk mångfald? Bygg ditt eget insekshotell och lär dig mer om hur bin och andra insekter är en del av det som kallas för ekosystemtjänster, de nyttor i form av "gratis" tjänster,

Insekshotell. Foto: Flickr

produkter och värden som naturen ger oss människor. Material finns på plats, men ta gärna med vass, bambu-pinnar, mossa och annat material som kan behövas till bygget.

➤ Samling: Konstföreningen Bellis, Spelvägen 14, Trångsund. Ta pendeltåget mot Nynäshamn och gå av vid station Trångsund. Info och anmälan: Anmälan senast 26 april till staffan.winter@hotmail.com, 070-516 12 34. Avgift: Medlem 40 kr, övriga 60 kr.

● BESÖK PÅ LANDSORTS FÅGELSTATION

14 MAJ, LÖRDAG, KL. 10.00–VALFRITT
UNDER EFTERMIDDAGEN

Följ med på en heldag till Landsort på ön Öja. Personal på fågelstationen berättar om ringmärkningen och fågelflyttning. Se hur ringmärkning går till och få chansen att se fåglar på nära håll. Vi hoppas få se arter som till exempel blåhake och göktyta.

➤ Samling: Vid Ankarudden på Torö. Ta pendeltåg från T-centralen till Nynäshamn. Byte till buss 852 till Ankarudden och ta sedan båten till Landsort. Båtturen kostar

TIPS!

BLI COACHAD TILL ETT GRÖNARE LIV

Det kan vara svårt att leva som man lär. Är du en som gärna vill, men inte vet hur du kan leva mer miljövänligt? Lugn, vi hjälper dig! Vid tre utbildningstillfällen får du ökad kunskap och praktiska tips om vilken miljöpåverkan som finns i vardagen.

STEG 1

MÅNDAG, 2 MAJ KL. 18.00–20.30
Vi inventerar problembilden och går igenom enkla tips och trix.

STEG 2

MÅNDAG, 16 MAJ KL. 18.00–20.30
Vi fördjupar oss tillsammans med en coach och tar fram en handlingsplan för vad du utifrån dina förutsättningar kan göra.

STEG 3

MÅNDAG, 30 MAJ KL. 18.00–20.30
Uppföljning och fördjupning av vad du vill göra!

➤ Samling: Naturskyddsföreningen, Åsögatan 115, 2 tr.

Info & anmälan: Senast 4 april till Kajsa Resare Sahlin, kajsa.sahlin@gmail.com.

Avgift: Medlemmar 200 kr, övriga 350 kr.

Anmälan och avgift gäller för utbildningens tre steg.

Ekologisk fika med smörgås serveras vid alla tillfällena.

150 kr tur och retur för vuxna och 100 kr för barn. Avgångstider meddelas efter anmälan, alternativt se sl.se eller waxholmsbolaget.se. Info och anmälan: Obligatorisk anmälan senast 10 maj till Ronny Fors på ronny.fors@naturskyddsforening-en.se eller 073-802 45 43. Avgift: 75 kr för guidningen. Betalas kontant till guiden.

● EXKURSION TILL FYSINGEN

15 MAJ, SÖNDAG, KL. 09.00–CA 14.00

Den här tiden är det gott om fågel i Fysingen. Man kan se flera sorters änder, vadare, rovfåglar med mera. Det är alltid spännande vad man får se och höra. Ta med egen matsäck samt kläder och skor efter väder. Glöm inte att ta med kikare och fågelbok!

➤ Samling: Utanför ingången till station Rosersberg. Ta tåget från Stockholm C kl. 07.46 mot Märsta. Kolla tiderna med SL. Info: Einar Engström, 070-390 17 44, einar2010@live.se.

● VINBERGET VID VELAMSUND I NACKA

29 MAJ, SÖNDAG, KL. 10.00–12.00

Kan man odla vindruvor på friland i Sverige och göra vin som går att dricka? Vad är ekologiskt vin? Få svar på frågor om svensk vinodling samt urban och ekologisk odling. Vinberget i Velamsund är en av Sveriges nordligaste vinodlingar där det sannolikt funnits vinstockar sedan slutet av 1600-talet, så förbered dig

Vinrankor. Foto: Flickr/Creative Commons

på en spännande vinhistorisk resa. Vinbonden Staffan Winter står för guidning.

➤ Samling: Nedanför Vinberget. Buss 422 från Slussen kl. 09.12 till Kihls gård. Där ansluter en minibus till Velamsund. Alternativt ta en tidigare buss och gå 2 km från Kihls gård. Följ skyltning från Velamsunds P-plats. Se även www.velamsund.se. Info och anmälan: Senast 26 maj till staffan.winter@hotmail.com, 070-516 12 34.

JUNI

● NATURNATT I JUDARSKOGEN

5 JUNI, SÖNDAG, KL. 18.30–SÅ LÅNGE VI ORKAR

Både naturnatten på Ekudden och Rågsveds friområde har varit välbesökta och den här gången är vi i en annan spännande skog som troligtvis bjuder på minst lika minnesvärda naturupplevelser: Judarskogen. Du är varmt välkommen till detta evenemang och ta gärna med familj/vänner! Kvällen börjar med

en naturguidning och vi kommer att hålla till vid den vackra sjön Judarn. Vi bjuder på vegetarisk mat vid en sprakande brasa. Mer detaljerat program kommer läggas ut på Stockholmskretsens och Söderortskretsens hemsidor. Ta gärna med varm tröja, sittunderlag och en termos med varm dryck.

➤ Samling: Utanför Åkeshovs T-bana kl. 18.30. Info och anmälan: Senast 3 juni, så kan vi beräkna hur mycket mat vi ska köpa. Anders Tranberg, anders.tranberg@naturskyddsforening-en.se, 073-724 63 07.

● INVENTERING AV ÄNGS-VÄXTER PÅ EKUDDEN

12 JUNI, SÖNDAG, KL. 11.00–CA 15.00

Vartannat år inventerar vi växter inom vårt skötselområde på Ekudden och nu är det dags igen. Alla är välkomna, botanikkunniga som nybörjare. Mova Hebert hjälper oss att identifiera arterna. Ta med fika, kläder efter vädret, paraply kan vara bra om det regnar, gärna också bestämningsflora och lupp.

➤ Samling: Flatens naturreservat, ängen på Ekudden vid Flatens norra strand, intill Listuddens gård. Cirka 2 km söder om tunnelbanestation Skarpnäck. Info: Lasse Lidgren, lasse.lidgren@pp.ephone.se, 070-278 08 16.

AUGUSTI

● SLÅTTER PÅ EKUDDEN

14 AUGUSTI, SÖNDAG, KL. 10.00–CA 15.00

Vi slår ängarna vid Ekudden med lie. Efteråt räfsar vi och tar bort det slagna gräset. Ju fler vi blir, desto roligare har vi och desto större yta klarar vi av att sköta. Ta med klädsel efter vädret, heltäckande skor, fika och arbetslust. Kretsen har liar och räfsor att låna ut. Välkomna!

➤ Samling: Flatens naturreservat, ängen på Ekudden vid Flatens norra strand, intill Listuddens gård. Ca 2 km söder om tunnelbanestation Skarpnäck.
Info: Lasse Lidgren, lasse.lidgren@pp.ephone.se, 070-278 08 16.

● NATUR OCH FLYTTFÅGLAR I SANDEMAR

21 AUGUSTI, SÖNDAG, KL. 10.15–15.00

Följ med till det natursköna Sandemar, naturreservatet med ett rikt fågeliv och ett varierat landskap med strandängar, hagmarker, alsumpskog och gammal barrskog. I Sandemar kan man se många olika fågelarter vid den här tiden: rastande vadare, rovfåglar och norrländska tättingar så som blåhake om vi har tur. Nybörjare och vana fågelskådare är lika välkomna. Ta med fika och kikare om du har! Det kan bitvis vara blött och lerigt så ta med oömma kläder.

➤ Samling: Parkeringen Svärdsnäsviken. Ta buss 839 från Handen kl 09.43, stig av vid hållplats Svärdsnäsviken.
Info: Anders Tranberg, anders.tranberg@naturskyddsforeningen.se, 073-724 63 07.
Avgift: Medlem 40 kr, övriga 60 kr.

● VITABERGSPARKEN NU OCH DÅ

27 AUGUSTI, LÖRDAG, KL. 11.00–14.00

Karin Mehlis, landskapsarkitekt på trafikkontoret, ger oss en inblick i hur de sköter stadens parker med alla sina träd, buskar och andra växter. Vi pratar också om Vitabergsparkens historia med kopplingar till byggnader, växtlighet och lämningar. Vid Groens Malmgård fanns till exempel exotiska fruktodlingar!

➤ Samling: Framför Sofia kyrka.
Info och anmälan: Senast 25 augusti till staffan.winter@hotmail.com, 070-516 12 34.
Avgift: Medlem 40 kr, övriga 60 kr.

Ekudden. Foto: Lasse Lidgren

Natursnokarna – äventyr i naturen för dig

NATURNOKARNA I SÖDERORT

Gillar du att snoka runt i skog och mark så häng med! Vi träffas och tittar på grodor, gråsuggor, sparvar, växter och annat spännande. Vi lär oss mer om naturen och lite om friluftsliv, men framför allt har vi roligt tillsammans.

Natursnokarna är Naturskyddsföreningens barnverksamhet. I Söderort har vi en egen klubb. Årsavgiften för att vara med i Natursnokarna Söderort är 100 kr per barn och betalas in till Söderorts plusgiro 36 72 73-0. Som medlem får du programmet utskickat med e-post. Dessutom deltar du vanligtvis gratis på Söderorts natursnoksaktiviteter. För dig som inte betalat årsavgiften kostar varje aktivitet 40 kr/person. Vid vissa aktiviteter kan en självkostnadsavgift för till exempel material eller resor tillkomma.

Är du inte anmäld tidigare så gör det samtidigt som du betalar årsavgiften till Tomas Bergenfeldt, tomas@bergenfeldt.se. Ange adress, hemtelefon och födelseår.

Vår hemsida hittar du på www.soderort.naturskyddsforeningen.se. Där lägger vi in eventuella nya aktiviteter, ändrade tider eller tips på andra arrangemang. Har du frågor, ring Tomas Bergenfeldt, 08-600 15 85.

VILKA VÄXTER FINNS I GODIS?

20 FEBRUARI, LÖRDAG, KL. 11.00–14.00

Varje dag använder vi växter från andra länder utan att kanske vara medvetna om det. Vad finns det i godis och smink? Vad finns i tepåsen och vad är den gjord av? Vi tittar på olika nyttoväxter som kryddväxter, tropiska fruktträd, fiberväxter. Vi besöker Bergianska trädgården med egen specialvisning. Under visningen kan vi bara vara 25 personer, men naturligtvis kan man gå runt själv under tiden. Efter visningen äter vi matsäck utomhus. Om det finns snö hittar vi en bra pulkabacke, för barn och vuxna. Men glöm inte pulkorna!

➔ **Samling:** Utanför Edvard Anderssons växthus, Bergianska vid Frescati.

Info och anmälan: Obligatorisk anmälan till Tomas Bergenfeldt senast 17 februari. Ange antal barn/vuxna till tomas@bergenfeldt.se, 08-600 15 85.

Avgift: För de som betalat årsavgift gäller 80 kr för vuxna, gratis för barnen. För övriga 40 kr.

GEOCACHING – SKATTJAKT MED MOBILEN

20 MARS, SÖNDAG, KL. 10.15–13.00

Det här är en aktivitet för sakletare som gillar att upptäcka nya platser! Geocaching innebär att du med hjälp av en smartphone söker dig fram mot en gömma. Gömman, eller cachen, kan se olika ut: en liten filmburk fastsatt med magneter eller en stor plastlåda gömd i en grotta. Registrera i förväg en profil på geocaching.com. Därefter laddar du ner appen C:geo (Android) eller Geocaching intro (Iphone). Läs mer på vår hemsida. OBS - utan smartphone så kommer denna aktivitet inte bli så meningsfull!

mellan 6 och 12 år

👉 **Samling:** Vid Markuskyrkan (nära t-banan) i Björkhagen.
Info: Agneta Hammarskiöld, 070-726 03 21, agneta.hd@delta.se.

SKOGSTROLL OCH GRILLNING I KATLAGROTTAN

23 APRIL, LÖRDAG, KL. 10.00–13.00

Vi går en tipspromenad till vår egen Katlagrotta i Nacka-reservatet. Väl framme letar vi upp klättrvägen till den fina utsiktsplatsen och hittar på andra hyss. Alla som vill får prova att göra upp eld med eldstålet. Vi grillar vår medhavda mat och pinnbröd. Tillsammans bygger vi minikojor till skogstrollen och deras familjer och husdjur.

👉 **Samling:** Vid slutet av Ljusnevägen (hörnet Rusthållarvägen) i Bagarmossen. T-bana Bagarmossen eller buss 161. Promenad drygt 1 km från Ljusnevägen.
Info: Anna Gawell, anna.gawell@bergenfeldt.se, 08-600 15 85 (kvällstid).

SMÅKRYP UNDER YTAN

15 MAJ, SÖNDAG, KL. 10.45–12.30

Vi tar en titt i sjöar och dammar för att se vilka småkryp som lever nära strandkanten. Olika djur gillar olika slags vatten – varför lever de just här? Buksimmare, vattenbin, trollsländelevon och musslor kan vi få upp med håvar. Med kunnig hjälp av en biolog kommer vi att lära oss mer. I närheten finns även andra dragplåster, såsom i bästa fall nyfödda lamm. Ta gärna med ett durkslag att häva med och en vit skål eller burk att samlar fynden i. Vi kommer att ha med

Näckergal. Foto: Hans Thulin

en del prylar för gemensamt bruk. Stövlar och plaskvänlig klädsel rekommenderas starkt. Ivriga/djörva barn kan ha god nytta av lite ombyte.

👉 **Samling:** Vid Dammtorpssjön, vid kyrkogården och hållplats Dammtorp (buss 401 från Slussen). Cykeltur avgår från Markuskyrkan i Björkhagen kl. 10.20.
Info: Agneta Hammarskiöld, 070-726 03 21, agneta.hd@delta.se.

TJÄDERSTIGEN OCH NATIONALPARKERNAS HUS

4 SEPTEMBER, SÖNDAG, KL. 11.00–13.30

I Tyresta nationalpark finns den största och finaste urskogen söder om Dalälven, gott om vandringsleder och attraktiva rastplatser. Vi planerar att gå Tjäderstigen. På elva platser finns något extra att göra eller fundera på, ett spindelnät att klättra i, en skattkista med mera! Om man vill kan man vid starten ta ett häfte med frågor. Utefter stigen finns bokstäver som bildar det hemliga lösenordet. Avslutning i Nationalparkernas hus. Se mer på www.tyresta.se.

👉 **Samling:** Nationalparkernas hus. Lämplig buss är 807 klockan 10.13 från Gullmarsplan, byte i Brandbergen. Kolla för säkerhets skull www.sl.se.
Info: Cecilia Renger, 076-568 80 30, cecilia.renger@gmail.com.

Våra lokala grupper

● ANTI SCAMPI-GRUPPEN

Aktionsgruppen mot jätteräkor uppmärksammar problematiken kring produktionen av tropiska jätteräkor. Genom kontakt med grossister, affärer och restauranger försöker vi få fler att sluta med denna handel. Vi ordnar seminarier, debatter och har kontakt med andra nationella och internationella grupper. Nu behövs en extra ansträngning eftersom de ASC-certifierade räkorna har fått grönt ljus i WWFs fiskeguide – de räkorna är inte bättre än andra jätteräkor.

Om du vill vara med i gruppen, anmäl ditt intresse till Gudrun Hubendick, gudrunhubendick@hotmail.com.

● ENERGIGRUPPEN

Den bästa kWh är den som inte används, det vill säga det gäller att spara! Den kWh som vi trots allt använder ska helst vara förnybar. Det är dessa två aspekter vi i energigruppen utgår ifrån. Gruppens medlemmar har olika bakgrund. Några har dagligen arbetat med energifrågor – andra är miljöengagerade amatörer. Vi lär oss av varandra och försöker påverka enskilda konsumenter och samhället i stort.

Kontaktperson: Birger Eneroth, birgereneroth@yahoo.com.

● GRÖNOMRÅDESGRUPPEN

Vi bevakar stadsutveckling i kommunen och värnar om närnatur, tätortsnära skogar, artrika naturmiljöer, spridningskorridorer och välbesökta rekreationsområden. Vi svarar på remisser, faktagranskar, gör fältbesök, inventerar och lyfter fram kunskap om hållbar stadsutveckling.

Kontaktperson: Anders Tranberg, anders.tranberg@comhem.se.

● HANDLA MILJÖVÄNLIGT-GRUPPEN

Handla Miljövänligt-gruppen arbetar med frågor som rör hållbar konsumtion och konsumentmakt. Vi arrangerar möten, filmkvällar, studiecirklar, klädbytdagar, gör butiks- och restaurangundersökningar och mycket annat. Vårt arbete ger ofta konkreta resultat. Under klädbytdagarna de två senaste åren har över tusen besökare passat på att uppdatera sin garderob miljösmart. Vi behöver både dig som vill vara aktiv och dig som vill hjälpa till någon enstaka gång. Inga förkunskaper behövs.

Kontakt: hmvgruppen@gmail.com.

● KEMIKALIEGRUPPEN

Vi är intresserade av de kemikalier som finns i vår omgivning. Vi arbetar med att nå ut med information och kunskap om kemikalier, hur vi kan hantera dem i vår vardag och hur vi ska minska användningen av farliga kemikalier. Dessa finns i elektronik, leksaker, förpackningar, hudvård, ja helt enkelt överallt. Kemikalierna påverkar miljön, djuren och oss människor. Vi anordnar seminarier, kemikalievandringar och studiecirklar för allmänheten.

Hör av dig till kemikaliegruppen@gmail.com, kontaktperson Anky Enskog.

● NÄTVERKET STOPPA FÖRBIFART STOCKHOLM

Stockholms Naturskyddsförening arbetar tillsammans med ett 20-tal organisationer i Nätverket Stoppa Förbifart Stockholm. Förbifarten går fortfarande att stoppa. Vill du engagera dig tillsammans med oss? Läs mer på: www.stoppaforbifarten.nu

Kontaktperson: Beatrice Sundberg, beatrice.sundberg@naturskyddsforeningen.se.

● TRAFIKGRUPPEN

Inriktad på att förbättra kollektivtrafik och förutsättningar för cykel- och gångtrafik. Staden kan inte planeras efter biltrafiken, som bör minska. Det är viktigt för att minska utsläppen av klimatgaser, men också för att få en stad som är trevlig att vistas i. Torg och gator som befrias från bilar ger utrymme för socialt liv. Minskad trängsel, mindre risker, buller och avgaser är några av de positiva effekter som enkelt kan uppnås. Vi vill peka ut brister och visa vilka möjligheter som finns, arbeta med information i form av artiklar och insändare, uppvakning av politiker, möten och manifestationer. Vill du vara med så tveka inte att anmäla dig. Inga förkunskaper behövs och det finns en mängd olika arbetsuppgifter.

Kontaktperson: Pia Isaksson, trafikgruppensthlm.snf@gmail.com.

● VATTENGRUPPEN

Vill du vara med och arbeta för renare vatten i Stockholm? Vårt vatten tampas med många olika problem som överfiske, läkemedelsrester och algblomning. Hjälpt oss att bidra till en bättre vattenmiljö! Är du intresserad av vatten i din närmiljö, vill hjälpa till att driva kampanjer, utbyta kunskap och inspirera andra?

Kontakt: sthlm.krets@naturskyddsforeningen.se

● ÄNGSGRUPPEN

Ängsgruppen leder Söderortskretsens skötsel av Ekudden vid sjön Flaten i Flatenreservatet i södra Stockholm. Vi har genom ett brukaravtal med Stockholms stad åtagit oss att sköta det 4,4 hektar stora området och där åter skapa ett ängslandskap med stort inslag av såväl äldre som yngre ekar. I den årliga skötseln ingår bland annat

lövräfsning, slåtter, slyröjning och städning. Vi följer också floran och faunan genom inventeringar. Vill du vara med? Välkommen till vårfagning 24 april kl. 10.00 och de andra aktiviteterna på Ekudden. Se vårprogrammet.

Kontakt: Lasse Lidgren, lasse.lidgren@pp.ephone.se, Thord Håkansson, 08-724 91 43, dagny.thord@gmail.com eller Birgitta Råstander, 08-94 13 89, birgitta.rastander@hotmail.com.

● CYKELGRUPPEN

Vill du engagera dig i cykel frågor, ta kontakt med Cécile Everett, cecile.everett@gmail.com.

● KLIMATGRUPPEN

Vi arbetar för att skapa en större medvetenhet och förståelse för klimatproblematiken hos allmänheten i Stockholms län, men även att se möjligheter i stället för problem! Gruppen träffas och anordnar aktiviteter regelbundet. Följ oss gärna på Facebook – Klimatgruppen i Stockholm. Är du nyfiken och vill veta mer?

Kontaktperson: Angela Arokianathan, klimatgruppen.stockholm.lan@naturskyddsforeningen.se.

● SKOGSGRUPPEN

Vi är en exkursionsinriktad arbetsgrupp som inventerar skogarna i länet. Vi arbetar med skogsbruksfrågor som till exempel rekonstruktion tillbaka till naturskogar.

Vill du engagera dig i skogsfrågor, ta kontakt med Sandra Olofsson, sjulsmark13@gmail.com.

Snabbguide till aktiviteterna

KRETSARNAS VÅRPROGRAM

- FEB 21 Majroskogen - vedbrasa & vårvinter
24 Filmvisning: "For Cod's Sake"
- MAR 7 Årets bok: Ågodela
8 Kemikalier i kosmetika & hygienprodukter, del 1
15 Årsmöte: Stockholmskretsen
16 Årsmöte & föreläsning: Söderortskretsen
23 Kemikalier i kosmetika & hygienprodukter, del 2
- APR 5 Föreläsning: Barn i kemikaliedjungeln
16 Klädbytdagen
17 Möt våren i Skuruparken
17 Upplev Stockholm från sadeln
23 Vårfagning på Ekudden
24 Upptäck Jordbros fantastiska natur!
- MAJ 2 Bli coachad till ett grönare liv, del 1
3 Gör ett insektshotell
14 Besök Landsorts fågelstation
15 Exkursion till Fysingen

- 16 Bli coachad till ett grönare liv, del 2
29 Vinberget vid Velamsund
30 Bli coachad till ett grönare liv, del 3
- JUN 5 Naturnatt i Judarskogen
12 Inventering av ängsväxter på Ekudden
- AUG 14 Slätter på Ekudden
21 Natur och flyttfåglar i Sandemar
27 Vitbergsparken nu och då

NATURSNOKARNAS VÅRPROGRAM

- FEB 20 Vilka växter finns i godis?
MAR 20 Geocaching - skattjakt med mobilen
APR 23 Skogstroll och grillning i Katlagrottan
MAJ 15 Småkryp under ytan
SEP 4 Tjäderstigen och Nationalparkernas hus

STOCKHOLMS NATURSKYDDSFÖRENING

Norrbackagatan 80, 113 41 Stockholm
sthlm.krets@naturskyddsforeningen.se
www.stockholm.naturskyddsforeningen.se
www.facebook.com/naturskyddsforeningen.stockholm

SÖDERORTS NATURSKYDDSFÖRENING

c/o Staffan Winter, Tjappgränd 13, 121 33 Enskededalen
staffan.winter@hotmail.com
www.soderort.naturskyddsforeningen.se
www.facebook.com/naturskyddsforeningen.soderort

Naturskyddsföreningen

BLI MEDLEM!

Tillsammans har vi kraft att förändra. Anmäl dig på: www.naturskyddsforeningen.se.